

DOI: 10.31866/2616-745x.8.2021.249014
УДК 14:008:327

**ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС
ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПЛАТФОРМА
В РАМКАХ СУЧАСНИХ ДИСКУСІЙ СТОСОВНО
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Печеранський Ігор Петрович

*Доктор філософських наук, професор,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4722-2332>,
e-mail: ipecheranskiy@ukr.net,
Київський національний університет культури і мистецтв,
вул. Є. Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133*

Надіслано:

10.12.2021

Рецензовано:

12.12.2021

Прийнято:

15.12.2021

Для цитування:

Печеранський, І. П. (2021). Філософсько-культурологічний дискурс як методологічна платформа в рамках сучасних дискусій стосовно міжнародних відносин. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (8), 62–75. doi: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249014>.

Мета дослідження – розгляд найвпливовіших і репрезентативних філософсько-культурологічних теорій і дискусій в якості методологічного інструментарію в рамках сучасної теорії міжнародних відносин. Завданнями статті є діагностика системи міжнародних відносин, яка перебуває у перехідному та нестабільному стані на поч. ХХІ ст.; доведення обмеженості критеріїв «об'єктивності»/сцієнтизму на практиці міжнародних відносин та необхідності звернення до філософсько-культурологічного дискурсу; огляд ідей та підходів в якості методологічної платформи вирішення проблем теорії і практики міжнародних відносин. Дослідницька методологія спирається на методи наукового аналізу та синтезу, узагальнення та контекстуальний аналіз, а також на потенціал «культурологічного повороту» в сучасній теорії міжнародних відносин. Наукова новизна статті полягає у виокремленні та аналізі низки ґрунтовних філософсько-культурологічних підходів

і напрацювань, в якості методологічної платформи під час вивчення системи міжнародних відносин на сучасному етапі. У підсумку проведеного дослідження було доведено продуктивність застосування теорії мовленнєвих актів і концепту «перформативу» (Дж. Остін, Дж. Сьорл, П. Стросон), сучасної «психологічної антропології» та етнопсихології (Г. Морган, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, К. Гірц, С. Лур'є та ін.), феноменології (Е. Гуссерль), дослідницького проекту «Cross-Cultural Survey» Дж. Мердока, (Г. Райл, Р. Сьорл, В. Куайн, Д. Деннет та ін.), гештальтпсихології, сучасної когнітивістики, концепції лінгвокультурної грамотності Е. Гірша та «організаційної антропології» Г. Гофстеде. Це допоможе фахівцям-міжнародникам глибше осмислити проблеми міжкультурної комунікації та поліпшити розгляд нових граней моделювання взаємодій у системі міжнародних відносин.

Ключові слова: міжнародні відносини; «культурологічний поворот»; міжкультурна комунікація; методологічний інструментарій; культурні універсалії; загальне та особливе.

Вступ

У XXI столітті система міжнародних відносин знаходиться у перехідному і вкрай нестабільному стані, коли відбувається формування нового світопорядку на засадах багатополярності. Ситуація все більше починає нагадувати анархію, коли кожен учасник міжнародних відносин змушений розраховувати тільки на себе, на власні можливості, відстоюючи національні інтереси. Сучасні експерти та вчені погоджуються з тим, що кожна країна змушена робити кроки, виходячи з непередбачуваності поведінки інших учасників, де добровільна згода та взаємодопомога, особиста зацікавленість й відповідальність кожного має переважати примус та експлуатацію, які повинні бути ліквідовані (Pozdnyakova, Belozerova, Vasilyeva, 2019).

Але, на жаль, агресія та війна Росії проти України, прихід в Афганістані до влади талібів, забруднення гідросфери планети, зменшення озонового шару, вирубування лісів, нова холодна війна між Росією та США, торговельні війни між США та Китаєм, розвиток міжнародного та кібертероризму й ін. проблеми лише підтверджують те, що ситуація в світі нагадує анархію. До пошуку конструктивних рішень цих проблем задіяні нині уряди та парламенти, вчені та державні діячі, партії і громадські рухи, а також широкий спектр міжнародних організацій, включаючи ООН, її численні інститути та установи.

Інструменти та методи пропонуються різного характеру – економічні, продовольчі, енергетичні, політико-правові, гуманітарні тощо, – проте чомусь поза увагою багатьох дослідників залишається філософсько-культурологічний дискурс, який є не менш, а в деяких ситуаціях навіть більш важливим

у контексті вирішення багатьох глобальних проблем міжнародних відносин. Більшість фахівців-міжнародників в Україні недосить чітко уявляють реальний рівень тих спеціальних культурологічних проблем, над вирішенням яких працювала й продовжує працювати світова наука, перебуваючи у тісному зв'язку з філософією. У цьому ключі, нагальним і доволі актуальним є звернення до поля філософсько-культурологічних теорій, концепцій та дискусій, осмислюючи його в якості методологічної платформи вирішення нагальних проблем теорії і практики міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання методології дослідження системи міжнародних відносин поки що залишаються слабо представленими в просторі сучасної науки. Вчені працюють у цьому напрямку, але це радше нечисельні спроби, з-поміж яких слід згадати роботи таких авторів, як В. Хонін, М. Кравчук, М. Дзера, Р. Пасічний, О. Коппель, О. Пархомчук, О. Шарко, Р. Вовк та ін. Більшість запропонованих авторами методологій і методів в основному запозичені з загальнотеоретичного базису або є сциєнтично орієнтованими, чого не достатньо для формування цілісної картини про систему міжнародних відносин, оскільки поза увагою залишається культура як важливий комплексний соціальний інтегратор, без якого неможливо пізнати і розкрити все багатоманіття інтеракцій у системі сучасних міжнародних відносин.

Можемо бачити, що під час розгляду важливих питань теорії та практики міжнародних відносин нині панують парадигми неореалізму (К. Волтц, С. Гантінгтон), неолібералізму (Дж. Най, Р. Кеохейн, С. Краснер, М. Дойл) та неомарксизму (І. Валлерстайн, А. Франк), окрім цього також використовуються системно-історичні, структурно-функціональні, методи марко- та мікроаналізу, метод case-study, аналітичні та синтетичні, синергетичні, принципи емпіричного та творчого підходу, емерджентності та когерентності тощо. Проте майже не дослідженими залишаються спроби аналізу низки ґрунтовних філософсько-культурологічних підходів і напрацювань, що перетворилися нині на змістовний та необхідний інструментарій під час вивчення системи міжнародних відносин на сучасному етапі.

Формулювання цілей статті

Метою статті є виокремлення та огляд найбільш впливових і репрезентативних філософсько-культурологічних теорій та дискусій, які нині становлять спільне поле аргументації, що створює можливість для

конструктивного діалогу, кращого розуміння та координації взаємодії у рамках міжнародних процесів і пов'язаних з ними проблем у XXI ст.

Виклад основного матеріалу дослідження

Однією з ключових проблем філософсько-культурологічного дискурсу в межах системи сучасних міжнародних відносин, на якій, в першу чергу, хотілося б зацентувати увагу, є виокремлення та усвідомлення епістемологічних засад «культури» як важливого концепту гуманітарного пізнання. Це передбачає, по-перше, розгляд термінологічних інтерпретацій поняття «культура» в контексті теорії та практики міжнародних відносин; по-друге, аналіз глобальних моделей культури як взаємодії («війна інтерпретацій» чи «синтез цінностей»); по-третє, розкриття феномену і значення міжкультурної комунікації (хто з ким комунікує в культурі); по-четверте, звернення до методологічного потенціалу «логіки сенсу» як підстави осмисленої взаємодії, а також до трансформації прийомів трансляції «способів смислопокладання» в новітній культурі, де у нагоді стане теорія мовленнєвих актів й концепт «перформативу» (Дж. Остін, Дж. Сьорл, П. Стросон).

Із цією тематикою тісно пов'язані дискусії навколо проблеми «культурних універсалій» та «культурних констант». У ході вирішення цієї проблеми, варто відповісти на одне з ключових питань – ці універсалії і константи є ідеальними структурами чи ілюзіями об'єктивності? Як зазначав С. Лур'є: «Культурні константи водночас і провокують нашу активність у світі, і скеровують її, і наперед визначають наше сприйняття світу. Це те, що лежить за інтенціональністю культурних світів. Свого роду це когнітивна схема, яка охоплює цілісний образ світу, відображаючи взаємовідношення його об'єктів. Але, будучи «інтенціональною» схемою, вона специфічна для кожної культури і не може претендувати на об'єктивність. Швидше, будучи принципово поза-логічною і конфліктною сама в собі, вона в змозі створювати на рівні свої носіїв ілюзію об'єктивності картини світу («інтенціонального світу»), збудованої на її основі»(Lurie, 2020, p. 15).

Виходячи саме з такого формулювання, бачимо, що для міжнародника важливо звернутися до сучасної «психологічної антропології» та етнопсихології, починаючи з робіт Г. Моргана та Л. Леві-Брюля до К. Леві-Стросса та К. Гірца, продемонструвавши близькість ракурсів вивчення людини та суспільства крізь призму поняття «культура». У цьому контексті значення має знайомство з ідеєю «логіки опозицій», «пралогічного мислення» Л. Леві-Брюля та амбівалентних «тотемічних логік» К. Леві-Стросса. Не менш важливими для розуміння специфіки контрагента міжнародної комунікації є питання про межі порівняльного методу в антропології

Ф.Боаса та А.Редкліфа-Брауна, а також функціоналізм Б.Малиновського. Для розуміння міжнародних процесів як системи договірних відносин значення має тема здорового глузду. Відмова К.Гірца від «розуміння» на користь «інтерпретацій» також доповнює палітру затребуваних підходів до вивчення культури, що перетинаються з проблемним полем психології.

Окремий інтерес у цьому ключі становлять роботи згаданого С. Лур'є, який систематизував досягнення сучасної антропології крізь призму психології. Ідея схоплення у понятті нераціональної реальності попри свою парадоксальність є доволі продуктивною, хоча б тому, що дозволяє підійти до питання речі самої по собі зі сторони досвіду повсякденності, який представлений через інтроспекцію та у розгорнутих й об'єктивованих формах. У ході трансферу як «зчеплення несвідомих образів з фактами реальності» ці образи поступово переростають у факти, «керовані» культурними сценаріями. При цьому, С. Лур'є зазначає, що «культурні константи» не субстанційні, а операційні. Контакти і взаємодії у міжнародній площині насичені численними варіаціями різних «досвідів», котрі конституують психологічно-антропологічний вимір міжнародних відносин. А звідси виникає питання, яким чином ці відносини можна інтерпретувати та чи існує загальна підстава інтерпретацій, відповідь на яке пов'язана зі з'ясуванням суті «культурних універсалій».

Чимало філософів, культурологів і регіоналістів поділяють ідею «культурних універсалій» як маркера, що розкриває загальне в одиничному, а також доповнюють подібне трактування ідеєю інваріантної основи національно-своєрідних загальнолюдських цінностей. Навряд чи можна категорично стверджувати, що «універсалії культури» існують як «об'єктивна реальність», радше це реальність номінальна, а тому у кожній культурі загальне проявляється по-своєму. Американський дослідник і засновник кроскультурної антропології Джордж Пітер Мердок у межах власного дослідницького проекту «Cross-Cultural Survey» (Кросс-культурне опитування) сформулював ідею культурних універсалій як «типових аспектів життя» будь-якого суспільства. На його думку, це соціальна система, родинні зв'язки, праця, мова, право власності, релігійні обряди, свята, одяг та прикраси, ігри тощо. А культура в цілому «ідеаційна», де групові звички вербалізовані або концептуалізовані «ідеальні норми, або патерни поведінки» (Murdoch, 1940). Інший американський антрополог К.Клакхон стверджував, що невіддільні від змісту форми перетворюють людей на ментально і

психологічно пластичних, на відміну від біологічних потреб, що лежать в основі універсальї культури (Kluckhohn, 1949).

Констатація факту, що універсалія «людина» відповідає ідеальному, а не психологічному рівню взаємодії, здавалося б, прирікає міжнародні відносини на неминучість групових зіткнень, що виражаються у «продавлюванні» деякими країнами своїх інтересів через приховане або відкрите нав'язування. А як же бути з вмінням домовлятися і знаходити досягати компромісів? У дипломатії та міжнародній політиці це ключове, якщо ми ставимо собі за мету досягнення миру та співпраці, а не розпалювання розбрату та війни.

Справа у тому, що культурні цінності та сенси кристалізуються в ідеї та ідеології, які з психологічної точки зору не є універсальними для всіх. Щоб стати «універсальними», вони повинні підсилитися комунікаціями та владними технологіями. Більше того, дораціональні «культурні константи» є «ціннісно нейтральними». Задля налагодження продуктивного міжнародного діалогу та досягнення компромісу важливо зберегти вихідну семантичну цілісність, а тому слід звернутися до досвіду лінгвокультурологічного прочитання феноменології Е. Гуссерля, піднявши у зв'язку з цим питання про комунікацію як проблему сумірності мовних виразів. Йдеться про мову як досвід концептуалізації сенсів, цінностей та почуттів, як раціональний місток між невербалізованим чуттєвим началом й логікою розуму.

Разом з тим, Е. Гуссерль, як відомо, формулює ідею «чистої граматики» як логіки мови (Husserl, 2001, pp. 275–319) та виділяє найбільш «глибокий» шар феномену (аналогу речі в свідомості) – «ноезу» як «спосіб даності мислимого». Це відкриває пласт свідомості, який є основою будь-якої предметності, певний «формат» наявності сенсу, що виводить міжнародника як теоретика, так і практика, на питання про глибинну відмінність і водночас співставлення культур. Також хотілося б звернути увагу на те, що розкриваючи свій методологічний потенціал у галузі лінгвокультурології, феноменологія акцентує увагу на інтенціональності свідомості, обґрунтовуючи спрямованість на предметність в якості умови можливості культури та комунікації (зокрема й міжнародної). Йдеться про інтенційну сутність свідомості, яка полягає в тому, що кожний акт свідомості на щось спрямований. І те, на що орієнтована свідомість, дане їй або постає перед нею як предмет, що має незалежний від свідомості статус. У лінгвокультурологічному ключі це означає установку на заданість іншого (людини, мови, способу життя тощо), як неаналогічного собі.

Поряд з цим, одним із важливих методологічних прийомів у рамках філософсько-культурологічних дискусій є проблема абстрагування як виявлення універсального в конкретному та унікальному. За допомогою

гіпотези «мовної відносності» Сепіра-Ворфа (Sapir-Whorf hypothesis) (Sapir, Mandelbaum, eds., 1949; Whorf, 1956), яка розкриває залежність мови від соціокультурних умов та історичного горизонту самої мови, міжнародник-теоретик, як і практик, не лише краще розуміє зв'язок буття сенсу від просторово-часового хронотопу, але й те, як мова добуває, зберігає та передає цінності й сенси культури, що синтезуються нею у процесі історичного розвитку. На відміну від цього підходу та його абсолютизації, лінгвістична філософія, розроблена низкою напрямків XIX–XX ст., приміром, у екзистенціалізмі, феноменології та ін., наполягає на фундаментальній залежності мови не тільки від відносних, а й від абсолютних (нерелятивних) онтологічних засад, що не зводяться до історичного контексту.

Яка роль і участь індивідуальної людської свідомості у цих драматичних колізіях сутнісного та феноменального? У ході відповіді на це запитання на перший план виходять напрацювання в галузі філософії свідомості (Г. Райл, Р. Сьорл, В. Куайн, Д. Деннет та ін.), гештальтпсихології, і навіть сучасної когнітивістики за останні п'ятдесят років. Відповідно до цих й вищевказаних підходів відносно шляхів формування абстракцій, слід відзначити, що йдеться про два полюси взаємодії людини зі змістовно-сутнісними засадами речей: по-перше, ця взаємодія детермінується самим «абсолютним змістом» культури як традиції «прочитання поняття»; по-друге, вона формується в межах когнітивної практики сенсопокладання. Ці полюси посилюють й доповнюють один одного, маючи на меті пізнання речей (стану справ) у їхніх сутнісних ознаках. І що також важливо, що подібні концепти «прив'язані» до «значень» (денотатів і десигнатів) як «уявлень» про речі, визначених з боку мовної реальності та її суб'єктів, тобто конкретних носіїв. Те, що денотат не є самою річчю, а класом предметів, котрі утворюють обсяг поняття, вже передбачає вихід за межі позитивістської логіки, заснованої на теорії відображення, закладаючи онтологічні та епістемологічні передумови розуміння численних інтеракцій та контактів на міжнародному рівні.

Для фахівця в галузі міжнародних відносин важливо розуміти, що культура є тим механізмом, який поєднує універсальне та унікальне, і тому особлива увага має бути приділена динаміці «культурних універсалій», яка визначає, з одного боку, спосіб їхнього постійного відтворення як переосмислення гіпотетичних онтологічних основ сенсопокладання, а з іншого, значний обсяг культурного простору заповнюють технології системного відтворення «ноєми», покладеної на певні термінологізовані системи значень. Культурні універсалії покликані не лише підтримувати певні

владні претензії окремих соціальних груп, але й бути з огляду на їхні політичні ігри своєрідною «верхньою межею» сенсу, завдяки якій чуттєві образи позбавлені статусу логічно загального. А тому дискусії навколо «метамови» в рамках філософії науки залишаються актуальним для розбудови сучасних міжнародних відносин, насамперед тому, що без цієї гіпотези країнам-учасникам будь яких перемовин неможливо домовлятися з будь яких питань. Утім, ні про яку тотальність загального і жорстку семантичну регламентацію теж не йдеться, що залишає можливість для розвитку діалогу й більш гнучкого пристосування всіх учасників перемовин до мінливих умов та обставин простору діалогу, де партикулярні інтереси кожного контрагента не повинні скасовувати необхідність регулятивного принципу загального блага.

У цьому ключі для проведення подальших досліджень методологічну цінність становить «організаційна антропология» нідерландського соціолога Герта Гофстеде, особливо його вивчення систем національних цінностей за допомогою розробленого опитувальника для 76 країн, який охоплює представників різних професій (Hofstede, 1980). Мова про метод оцінки кроскультурної компетентності, доповнений його послідовниками, що включає шість вимірів: дистанціювання від влади (схиляння перед нею або побудова відносин на основі рівності і взаємної поваги), відокремлення (конкретизація ступеня солідарності за умови поваги до особистих цілей), наполегливість (мужність як готовність домагатися мети); уникнення невизначеності (поведінка у ситуаціях ризику), стратегічне мислення («довгострокова орієнтація» чи «конфуціанський динамізм») та припущення («індульгенція»). Застосовуючи цей метод до аналізу контексту міжнародної взаємодії, яка завжди має свою специфікацію в залежності від країн-учасниць, потрібно розуміти, що він може та має бути доповнений аналізом особистісних якостей, соціального стану, економічних можливостей родин чи країни в цілому тощо. Одним із ключових показників результативності методу Гофстеде у тому, що він покликаний з огляду на високу прагматичну коректність запобігти конфліктам, спричиненим комунікативними провалами контрагентів з різних культурних середовищ, а також нівелювати значення факторів, що заважають координації зусиль під час вирішення міжнародних проблем.

Концепція лінгвокультурної грамотності американського культуролога та педагога Еріка Гірша, розроблена спільно з колегами та представлена у роботі «Культурна грамотність: що повинен знати кожен американець», також може бути залучена до розробки теорії та практики міжнародних відносин. Дослідник розглядає культурні патерни (від Біблії та фольклору до медицини та технології, від уявлень про світову політику та, власне,

американську політику до світової географії та географії США), котрі, на його думку, відповідають американській комунікативній моделі. Знання цих патернів, враховуючи практику міжнародних відносин, може допомогти розібратися у власній культурі не лише американцям, але й іншим народам. А це не лише різні рівні міжкультурної компетентності (комунікативна, лінгвістична та, але й власне культурна), але й відповідні знання (необхідні для виживання, забезпечення повноцінного існування в цій культурі, для входження в чужу культуру та реалізації ідентичності мовного суб'єкта). Треба відмітити, що гіршова концепція лінгвокультурної поінформованості має певні недоліки, а тому справедливо піддається критиці, оскільки опанування інформації та її засвоєння – це різні гносеологічні шляхи. Тому американський психолог Говард Гарднер вважає, що імплементація методики Гірша в школах США сприяє примітивізації мислення, стоїть на заваді формування «множинного інтелекту» (Gardner, 1983; Lavryuchenko, 2016).

Висновки

Отже, на прикладі розглянутого блоку питань можна зробити попередні висновки про те, що культура виступає важливим комплексним соціальним інтегратором, який не редукується до жодного зі своїх елементів, так само, як партикулярна політична воля, розглянута сама по собі, не підміняє «культурну» солідарність як основу конструктивних міжнародних відносин. Дослідники та експерти з міжнародної проблематики не повинні ігнорувати осмислення теми «логіки сенсу» та питання сумісності мовних виразів, без чого неможливо осягти культурний плюралізм «сенсопокладання». Детальний аналіз типів покладання сенсу на базі лінгвістичного і лінгвокультурного матеріалу дає змогу порушити важливі філософсько-культурологічні дискусії, які сприяють уточненню поняття та специфіки культурної свідомості контрагентів міжнародної комунікації, як і особливості тих рішень, які приймаються на цьому рівні залежно від способів цілепокладання.

Залучення філософсько-культурологічного дискурсу до розгляду проблем у рамках сучасної теорії міжнародних відносин передбачає поєднання принципу раціональності/об'єктивності з аксіологічним та антропологічним підходами, а також використання досвіду рефлексії, направленою на викриття обмеженості критеріїв «об'єктивності» на практиці міжнародних відносин. Враховуючи інтегративний потенціал «культурних кодів» і кумулятивний ефект діяльності соціальних агентів, ми краще розуміємо важливість «культурних універсалій» та «культурних констант»,

у зв'язку з діалектикою загального та одиничного, що відкриває перед фахівцями-міжнародниками перспективу цілісного осмислення проблем соціальності та розгляду нових граней моделювання взаємодій у системі міжнародних відносин. Задля цього потрібно звернутися до методологічного потенціалу низки концептів і теорій, зокрема, теорії мовленнєвих актів і концепту «перформативу» (Дж. Остін, Дж. Сьорл, П. Стросон), сучасної «психологічної антропології» та етнопсихології (Г. Морган, Л. Леві-Брюль, К. Леві-Стросс, К. Гірц, С. Лур'є та ін.), феноменології (Е. Гуссерль), дослідницького проекту «Cross-Cultural Survey» Дж. Мердока, (Г. Райл, Р. Сьорл, В. Куайн, Д. Деннет та ін.), гештальтпсихології, сучасної когнітивістики, концепції лінгвокультурної грамотності Е. Гірша, «організаційної антропології» Г. Гофстеде.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є розширення методологічної платформи, на базі якої поглиблюватиметься розгляд проблем теорії та практики міжнародних відносин, зокрема за рахунок розгляду та впровадження порівняльного моделювання на засадах «аксіом сенсопокладання» (Н. Луман), ідей «універсальної граматики» (Н. Чомські) та проблематики «неконтактних культур» (Д. Еверетт) і «культурних кордонів», теорії реміфологізації культурного простору, відкритих і закритих суспільств (К. Поппер), мобільності капіталу (З. Бауман), «уявних спільнот» (Б. Андерсон), постсуверенізації тощо.

References:

- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The theory of multiple intelligences*. New York: BasicBooks.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences. International Differences in Work-Related Values*. Vol. 5. California: Sage Publications.
- Husserl, E. (2001). *Logicheskie issledovaniia* [Logical Investigations]. Translated from German by V. I. Molchanov. Vol. 2 (1). Moscow: Gnozis, Dom intellektualnoi knigi.
- Kluckhohn, C. (1949). *Mirror for Man: The Relation of Anthropology to Modern Life*. New York: Whittlesey House.
- Lavrychenko, N. (2016). Mnozhynnyi intelekt i obdarovanist u teoretychnii modeli Hovarda Hardnera [The Multiple Intelligences and Giftedness in the Theoretical Model of Howard Gardner]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovation technologies], no. 4 (58), pp. 11–19.

- Lure, S. V. (2020). *Psikhologicheskaiia antropologiia. Istoriia, sovremennoe sostoianie, perspektivy* [Psychological anthropology. History, current state, prospects]. Moscow: Akademicheskii Proekt.
- Murdoch, J. P. (1940). The Cross-Cultural Survey. *American Sociological Review*, no. 5, pp. 361–370.
- Pozdnyakova, A. I., Belozerova, V. K., Vasilyeva, M. M. (2019). *Sovremennye mezhdunarodnye otnosheniia* [Contemporary international relations]. Moscow: Iurait.
- Sapir, E., Mandelbaum, D. eds.(1949). *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and Personality*. Berkeley: University of California Press.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought and Reality: selected writings*. New York: Wiley.

PHILOSOPHICALLY-CULTURAL DISCOURSE AS THE METHODOLOGICAL PLATFORM IN THE FRAMES OF MODERN DISCUSSIONS ON INTERNATIONAL RELATIONS

Igor Pecheranskiy

Doctor of Philosophy, Professor,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4722-2332>,

e-mail: ipecheranskiy@ukr.net,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

The purpose of the study is to consider the most influential and representative philosophical and cultural theories and discussions as methodological tools within the modern theory of international relations. The objectives of the article are to diagnose the current system of international relations in a transitional and unstable state at the beginning. XXI century; proving the limitations of the criteria of “objectivity”/ scientism in the practice of international relations and the need to turn to philosophical and cultural discourse; review of ideas and approaches as a methodological platform for solving problems of theory and practices of international relations. The research methodology is based on the methods of scientific analysis and synthesis, generalization and contextual analysis, as well as on the potential of “cultural turn” in the modern theory of international relations. The scientific novelty of the article is the isolation and analysis of a number of sound philosophical and cultural approaches and developments as a methodological platform for studying the system of international relations at the present stage. As a result of the study, the effectiveness of the theory of speech acts and the concept of “performative” (J. Austin, J. Searle, P. Strawson), modern “psychological anthropology” and ethnopsychology (H. Morgan, L. Lévy-Bruhl, C. Geertz, S. Lur'e, and others), phenomenology (E Husserl), research project “Cross-Cultural Survey” by J. Murdoch, (G. Ryle, J. Searle, W. Quine, D. Dennett, etc.), Gestalt psychology, modern cognitivism, the concept of linguistic and cultural literacy of E. Hirsch and “organizational anthropology” by G. Hofstede. This will help international specialists to better understand the problems of intercultural communication and improve the consideration of new aspects of modeling interactions in the system of international relations.

Key words: international relations; “cultural turn”; intercultural communication; methodological tools; cultural universals; general and special.

**ФИЛОСОФСКО-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ ДИСКУРС
КАК МЕТОДОЛОГИЧЕСКАЯ ПЛАТФОРМА В РАМКАХ
СОВРЕМЕННЫХ ДИСКУССИЙ О МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ**

Печеранский Игорь Петрович

*доктор философских наук, профессор,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4722-2332>,
e-mail: ipecheranskiy@ukr.net,
Киевский национальный университет культуры и искусств,
Киев, Украина*

Цель исследования – рассмотрение наиболее влиятельных и репрезентативных философско-культурологических теорий и дискуссий в качестве методологического инструментария в рамках современной теории международных отношений. Задачей статьи является диагностика системы международных отношений, которая находится в переходном и нестабильном состоянии в нач. XXI в.; доказательство ограниченности критериев «объективности»/сциентизма на практике международных отношений и необходимости обращения к философско-культурологическому дискурсу; обзор идей и подходов в качестве методологической платформы решения проблем теории и практики международных отношений. Исследовательская методология опирается на методы научного анализа и синтеза, обобщение и контекстуальный анализ, а также на потенциал «культурологического поворота» в современной теории международных отношений. Научная новизна статьи состоит в выделении и анализе ряда основательных философско-культурологических подходов и разработок в качестве методологической платформы при изучении системы международных отношений на современном этапе. В итоге проведенного исследования была доказана продуктивность применения теории речевых актов и концепта «перформатива» (Дж. Остин, Дж. Серл, П. Стросон), современной «психологической антропологии» и этнопсихологии (Г. Морган, Л. Леви-Брюль, К. Гирц, С. Лурье и др.), феноменологии (Э. Гуссерль), исследовательского проекта «Cross-Cultural Survey» Дж. Мердока, (Г. Райл, Р. Серл, В. Куайн, Д. Деннет и др.), гештальтпсихологии, современной когнитивистики, концепции лингвокультурной грамотности Э. Гирша и «организационной антропологии» Г. Гофстеде. Это поможет специалистам-международникам

глубже осмыслить проблемы межкультурной коммуникации и улучшить рассмотрение новых граней моделирования взаимодействий в системе международных отношений.

Ключевые слова: международные отношения; «культурологический поворот»; межкультурная коммуникация; методологический инструментарий; культурные универсалии; всеобщее и особенное.